

Lausunto

31.08.2022

Asia: VN/1364/2021

Ehdotus kulttuuriperintöstrategiaksi

Lausunnonantajan lausunto

Mikä on näkemyksenne strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista yleisesti?

Moninaisen kulttuuriperinnön yhteiskunnallisen merkityksen tunnustaminen on hieno tavoite.

Strategian tavoitteet ja toimenpidelinjaukset ovat sinällään hienoja ja tavoiteltavia, mutta aika abstraktilla tasolla liikutaan. Kaikkien hienojen tavoitteiden saavuttaminen vaatii arvostusta ja resursseja.

Mikä on näkemyksenne strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista oman toimialanne tai tehtävänne näkökulmasta?

Sektorit ylittävää kulttuuriperintöorganisaatioiden yhteistyötä voisi korostaa. Hyviä käytänteitä voisi jakaa keskenäänkin. Meillä olisi varmaan annettavaa toisillemme. Nykyisin Finna.fi on hieno rajojen ylitys, mutta lisää vastaavia yhteisiä järjestelmiä tarvitaan. Esimerkiksi digitaaliseen aineiston vastaanottoon, säilyttämiseen ja jakeluun tutkijoille olisi tarpeen luoda yhteisiä järjestelmiä. Museot korostuvat strategiassa. Museoliitto ja Museovirasto ovat aktiivisia toimijoita ja se näkyy. Arkistopuolella korostetaan Kansallisarkiston asemaa kulttuuriperinnön säilyttäjänä. Kuitenkin Kansallisarkisto ja yksityisarkistot yhteisen hankintapolitiikan kautta turvaavat arvokkaan asiakirjallisen kulttuuriperinnön säilymisen. Olisimme kaivanneet Yksityiset keskusarkistot ry:n kuulemista strategiapöydässä.

Eräs hyvä esimerkki sektorirajat ylittävästä yhteistyöstä on juuri arkistojen hankintapolitiikka, johon on otettu mukaan arkistojen lisäksi museot ja muut toimijat (mm. kotiseutuarkistot).

Jokaisen kulttuuriperinnöllä on arvoa, mutta vuoropuhelu kentän kanssa vaatii luottamusta. Moninaisen kulttuuriperinnön talteen saaminen vaatii monipuolisia toimijoita.

Julkisen talouden epävarmuustekijät huolestuttavat. Samaan aikaan elämme arkistomaailmassa tietoteknillistä vallankumousta. Toimivat yhteiset tietojärjestelmät olisivat selkeää säästöä, mutta rahoituksen myöntäminen pelkkää kehittämistyöhön on rahojen haaskaamista. Vaaditaan käyttövalmis järjestelmä. Digitaalisen aineiston vastaanottoa ja jakelua ja säilytystä varten olisi tarpeen myös luoda yhteiset järjestelmät, mutta strategiatasolla tämä lienee liian konkreettista

tulevaisuuden suunnittelua. (Kuinka käy jos kaikki laittavat sähköiset aineistonsa PAS:siin?). Samaan aikaan tarvitsemme vielä pitkään säilytystilaa sekä analogiselle että digitaaliselle aineistolle.

Valtionapuarkistoissa kulttuuriperintöä hoidetaan ja ylläpidetään kustannustehokkaasti julkisen ja yksityisen rahoituksen yhdistelmällä. Jos suhdelukua muutetaan liikaa yksityiseen rahoitukseen painottuvaksi, toiminta voi jatkossa vaarantua. Rahoituksen pitkäjänteisyys turvaa monipuolisen tutkimusaineiston vastaanoton, säilymisen ja käytön. Tämä vahvistaa vapaata demokraattista kansalaisyhteiskuntaa ja tasa-arvoa.

Kommenttinne lukuun 5.1

Kansalaisyhteiskunta, erityisesti väljästi organisoituneet toimijat jäävät helposti ”vuoropuhelun” ulkopuolelle. Vuorovaikutusprosessissa on kehitettävää.

Kommenttinne lukuun 5.2

Kestävä elämäntapa on kannatettava tavoite. Digitaaliset palvelut parantavat palveluiden saatavuutta ja vähentävät turhaa liikkumista. Digitaalisuus ei kuitenkaan ole suora ratkaisu puutteellisiin resursseihin ja hiilineutraliteetin. Palvelinkeskusten hiilijalanjälki on valtava eikä sen pienentäminen aineistomäärien räjähdysmäisesti kasvaessa ole aina mahdollista. Digitaalisuudelta on vaadittava kestävyttä eikä se ole kaikissa tilanteissa autuaaksi tekevä ratkaisu.

Kommenttinne lukuun 5.3

Kulttuuriperintökasvatus ja elämänmittainen oppiminen ja eri sukupolvien vuoropuhelun tukeminen ovat asioita, joiden esille tuominen on tärkeää. Yhteistyötä tutkimuksen vaikuttavuuden lisäämiseksi tarvitaan ehdottomasti lisää. Tutkitun, luotettavan ja moniäänisen tiedon merkitystä olisi korostettava. Aktiivinen ja rohkea keskustelu olisi turvattava.

Tiedon avoin saatavuus edistää yhdenvertaisuutta ja digitointi mahdollistaa pääsyn kulttuuriperintönsä äärelle. Teknologian käyttöönotto vaatii kuitenkin runsaasti resursseja. Olisi voimakkaasti panostettava digitaalisiin, yhteisiin järjestelmiin. Finna.fi on hyvä, mutta sen toiminta vaatii edelleen kehittämistä ja sen rahoitus olisi turvattava myös jatkossa.

Kommenttinne lukuun 5.4

Kulttuuriperinnön arvostusta Suomessa olisi saatava parannettua. Kulttuuriperintöä ei ole helppo mitata rahassa. Työmme tähtää pitkälle tulevaisuuteen eikä sen arvoa voida tarkasti määritellä nykyhetkestä käsin. Arkistojen kohdalla ”tulostittarit” ja näkyvyys ovat oma ongelmansa, sillä työmme tulokset jäävät helposti kulissien taakse.

Kulttuuribarometrin tulos, jonka mukaan vain 76 prosenttia vastanneista on valmis satsaamaan kulttuuriperintöön julkisia varoja, on huolestuttava. Taistelu resursseista tulee jatkossa kovenemaan. Kuinka saamme perusteltua olemassaolomme jatkossakin siitäkkin huolimatta, että kaikki ymmärtävät tehtävämme tärkeyden osana kansallista muistia? Olisi kyettävä viestimään suurelle yleisölle ja perustelemaan olemassaolomme.

Mikä on näkemyksenne strategian yhteiskunnallisista ja taloudellisista vaikutuksista?

Julkisen ja yksityisen rahoituksen hyödyntäminen kulttuuriperinnön säilyttämisessä on kustannustehokas tapa jatkossakin. Lisäresursseja olisi ilman muuta tarpeen saada, jotta pystymme pysymään ajassa.

Mahdolliset muut strategiaehdotusta koskevat huomionne.

Liite 2 luettelosta puuttuu ”Laki yksityisten arkistojen valtionavusta (1006/2006)”

”Tämän lain tarkoituksena on edistää kansalliseen kulttuuriperintöön kuuluvien yksityisten arkistoaineistojen säilymistä ja käyttöä turvaamalla tällaisia aineistoja säilyttävien yksityisten arkistojen toimintaedellytykset niille myönnettävillä valtionavustuksilla.”

Strategian valmistumisen jälkeen on tarkoitus laatia erillinen toimeenpanosuunnitelma. Pidättekö tätä tärkeänä? Jos kyllä, niin miksi?

Toimenpidesuunnitelma tarvitaan tuomaan konkretiaa. Toimenpidesuunnitelma vaatii selkeitä askelmerkkejä, jotta tavoitteisiin olisi myös mahdollista päästä.

Millaisia osallistamisen tapoja haluaisitte toimeenpanosuunnitelman laatimisessa käytettävän?

Tiedottamisessa olisi tärkeää huomioida erilaiset sidosryhmät. Tavoitteiden saavuttamisen kannalta olisi syytä laatia kysely konkreettisista toimista, joilla strategian tavoitteeseen olisi mahdollista päästä. Onnistuneen osallistamisen edellytys on, että on vaikutelma, että osallistuvalla taholla on todellinen mahdollisuus vaikuttamaan asioihin.

Millaisena näkisitte oman tai edustamanne tahon roolin strategian toimeenpanossa?

Yksityiset Keskusarkistot ry:n (YKA) piirissä toimii useita yksityisiä keskusarkistoja, jotka ovat tottuneet tekemään yhteistyötä ja hakemaan yksityisarkistojen toimintaa tukevia käytänteitä yhteisesti. YKA:n kautta strategian toimeenpano on helpompi jalkauttaa arkistojen arkeen.

Keski-Rauska Riku
Porvarillisen Työn Arkisto

Alajoutsijärvi Arto
Yksityiset keskusarkistot – De privata centralarkiven ry - Yksityiset keskusarkistot ry:n hallitus